

Úvod do školní didaktiky

Vladislav Hodis

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

ŠIMONÍK, O. *Úvod do školní didaktiky*. Brno: MSD, 2003. 91 s. ISBN 80-86633-04-7

V současné době vychází řada publikací, zaměřených na otázky výchovy a vzdělávání. Recenzovaný učební text *Úvod do školní didaktiky* je podle autora doc. PhDr. Oldřicha Šimoníka, CSc., vedoucího katedry pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, určen studentům učitelských studijních programů a posluchačům doplňujícího pedagogického studia a je pomůckou, která má umožnit základní orientaci v oblasti školní didaktiky.

Publikace je členěna do osmi kapitol, které jsou dále děleny na podkapitoly. Mimo vlastní text dále zahrnuje obsah, úvod a seznam literatury. Důležité pojmy a pasáže textu jsou zvýrazněny jiným typem písma.

V první kapitole *Některé základní pojmy* jsou vymezeny a objasněny základní pojmy: výchova, vzdělávání, vzdělání, učení, vyučování, pedagogika, obecná didaktika, školní didaktika. Dále jsou prezentovány formy a stupně vzdělávání, druhy vzdělání.

Druhá kapitola *Cíle a obsah vyučování* je zaměřena na základní pedagogické kategorie cíle a obsah vyučování. Oba pojmy jsou definovány a schematicky je naznačena souvislost mezi základními didaktickými kategoriemi (cíli, podmínkami, obsahem, vyučovacími metodami, vyučovacími formami, vyučovacími prostředky). V jedné z podkapitol jsou uvedeny dokumenty před rokem 1995 a po roce 1995, které vymezují cíle a obsah vyučování na základních školách. V další podkapitole autor také naznačuje perspektivy dalšího vývoje těchto dokumentů. Přehledně je graficky na obrázku znázorněn model struktury nově připravovaných dokumentů jak na státní úrovni, tak na školní úrovni. Větší pozornost je pak věnována připravovanému a ověřovanému Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání. Poslední část druhé kapitoly je věnována charakteristice vybraných pojmů a kategorií vztahujících se k cílům a obsahu vzdělávání. Objasněny jsou tyto pojmy: vědomosti, dovednosti, postoje, kompetence, klíčové kompetence a dále pojem kurikulum (včetně jeho druhů – národní kurikulum, zamýšlené kurikulum...) a učební plán.

Ve třetí kapitole *Pedagogická komunikace – východisko a základ činnosti učitele ve vyučování* se O. Šimoník zabývá pedagogickou komunikací, kterou považuje za nedoceněné východisko veškeré pedagogické činnosti. Čtenář se v této kapitole dozví, co je to klima školy, pedagogická komunikace, jaké jsou typy a principy komunikace, komunikační pravidla, způsoby komunikace - verbální, neverbální, činem. Ve verbálním projevu rozlišuje stránku obsahovou a stránku formální, přičemž obě stránky hrají v pedagogickém procesu významnou roli. Z obsahového hlediska má být učitelova komunikace srozumitelná a obsahově přiměřená. Pro hodnocení formální stránky verbálního projevu jsou uvedeny a vysvětleny jako podstatné tyto aspekty: hlasitost, dynamika hlasového projevu, rychlost řeči, intonace, správné frázování, emocionalita. Dále je věnována autorova pozornost problematice kladení otázek. Uvádí požadavky na formulaci otázek a zásady kladení otázek ve výuce. Otázka patří k základním stavebním prvkům verbální (slovní) komunikace. Konec kapitoly je věnován neverbální komunikaci a komunikaci činem. Lze se shodnout s autorem publikace v konstatování, že „kultivovaný verbální i neverbální projev, stejně tak jako taktní a uvážlivé jednání, by měly patřit k charakteristickým rysům každého pedagogického pracovníka“.

Čtvrtá kapitola, nazvaná *Didaktické principy* je věnována vyučovacím principům (zásadám). Tento pojem je vysvětlen, zmíněni jsou i pedagogičtí myslitelé (J. A. Komenský, J. J. Rousseau, J. H. Pestalozzi, K. D. Ušinskij, L. N. Tolstoj), kteří se tomuto tématu věnovali již dříve. Mimo výčet a charakteristiku principů vyučování se zde uvádí přístup k formulaci vyučovacích principů před staletími a v současnosti. Zatímco dříve pedagogové vycházeli především z empirie, soudobá didaktika se opírá při jejich zdůvodňování o poznatky řady vědních oborů, zejména psychologie, fyziologie, logiky, kybernetiky. Mimo klasické vyučovací principy (princip výchovnosti vyučování, princip uvědomělosti, princip názornosti atd.) jsou uváděny i nově se konstituující (princip úcty a respektu k dítěti, princip spolupráce, kooperace žáků, orientace na vzájemnou pomoc a další).

Pátá, nejobsáhlejší kapitola *Vyučovací metody* seznamuje čtenáře s pojmem vyučovací metoda, členěním metod, a to podle zdroje poznání a podle fáze vyučovací hodiny. V přehledu metod s charakteristikou mě zaujala metoda práce s textem, uvážíme-li jaký význam má tato metoda pro učení a další sebevzdělávání žáka. Autor zmiňuje i pedagogické hnutí – vzdělávací program Čtením a psaním ke kritickému myšlení, ve zkratce RWCT, které právě klade důraz na rozvíjení schopnosti práce s textem.

Šestá kapitola *Organizace vyučování* se soustřeďuje na organizaci vyučování, strukturu a typy vyučovacích hodin. Kriticky se autor také vyjadřuje k řešení školních prostor, přestože náměty na jejich netradiční řešení přicházely

od našich progresivních pedagogů a architektů už více jak před třemi desítkami let a nebyly zatím realizovány.

Sedmá kapitola *Hodnocení a klasifikace žáků* prezentuje jednu z nejobtížnějších složek pedagogické činnosti učitele. Autor uvádí: „Je to činnost náročná, odpovědná a společensky závažná.“ V této kapitole je vysvětlen účel hodnocení a jsou vytyčeny principy hodnocení, nechybí přehled a charakteristika základních diagnostických metod.

Poslední osmá kapitola s názvem *Některé materiální determinanty vyučování* pojednává o školní budově, zařízeních školy, přičemž největší pozornost je věnována učebnám. Další podkapitoly se zabývají učebními pomůckami a didaktickou technikou. Oba pojmy jsou objasněny. Je uvedena charakteristika i klasifikace učebních pomůcek, příklady didaktické techniky, u které je pozornost zaměřena na školní tabuli a zápis na ni tak, aby byla splněna základní hygienická a pedagogická hlediska.

Recenzovaná publikace je srozumitelná a přehledná. Zcela jistě splní své poslání a lze ji doporučit studujícím učitelských oborů jak v prezenční, tak v kombinované formě studia. Domnívám se, že své čtenáře si najde i u širší pedagogické veřejnosti.